

IN MEMORIAM ALEXANDRU PĂUNESCU

Oameni care au fost. Și care vor rămâne în amintirea muzei Clio*

PAUL ȘADURSCHI

Născut într-o familie de învățători și de țărani gospodari, din satul Nana, jud. Călărași, Alexandru Păunescu a crescut într-o atmosferă de respect pentru muncă, corectitudine și, mai ales, disciplină. Acestea au fost calitățile care l-au ajutat să parcurgă cu ambiție și tenacitate drumul de la școala primară, urmată în satul natal, spre studiile secundare, absolvite la Liceul „Mihai Viteazul” din București și cele universitare, terminate în 1954, la Facultatea de Istorie a Universității București. Încă din timpul facultății, a fost ghid la Muzeul Național de Antichități, care ulterior avea să devină institut de arheologie, după care, imediat, la terminarea facultății, a devenit cercetător la aceeași instituție, pe care nu avea să o mai părăsească până la moarte. Nu știm care a fost scânteia care l-a apropiat de domeniul arheologiei preistorice, dar odată declanșată, pasiunea pentru cercetare a rămas vie și neștirbită, până la ultima clipă. Primul șantier arheologic a fost cel de la Vădastra (jud. Olt), unde sub conducerea lui Corneliu Mateescu, unul din precursorii cercetării interdisciplinare în arheologia preistorică din România, a fost inițiat în tainele meseriei. După aceasta, timp de mai bine de 50 de ani, mai întâi ca elev al lui C.S. Nicolaescu - Plopșor, întemeietorul cercetării arheologice paleolitice din România, apoi ca responsabil științific al unora dintre cele mai importante șantiere arheologice paleolitice din România, a avut o activitate prodigioasă fiind socotit, pe drept cuvânt, cel mai important arheolog paleolitician al generației sale.

Opera sa științifică este impresionantă. Ea cuprinde peste 120 de articole, publicate în prestigioase reviste din țară și din străinătate, precum și nouă cărți, care se constituie în contribuții științifice importante pentru toate perioadele epocii paleolitice. Teza de doctorat - susținută în 1970 - a fost publicată în același an, la Editura Academiei, cu titlul *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*. Este un volum pentru care Alexandru Păunescu a primit, în 1978, Premiul Academiei. Lucrarea rămâne utilă și astăzi tuturor arheologilor preistoricieni care încearcă folosirea unei terminologii corecte în tipologia uneltelor din piatră. În

1993, Alexandru Păunescu publică prima monografie de așezare paleolitică din bibliografia românească (*Ripiceni-Izvor. Paleolitic și mezolitic. Studiu monografic*), pentru ca în scurtă vreme să urmeze un nou studiu monografic cu privire la așezarea mezolitică de la Ostrovu Corbului, jud. Mehedinți (lucrarea a fost scrisă în colaborare cu Petre Roman și a apărut în 1996). Trebuie pomenită, ca un exemplu de repertoriu arheologic, lucrarea scrisă în colaborare cu Vasile Chirica și Paul Șadurschi, Repertoriul arheologic al județului Botoșani, apărută în 1976. Dar cea mai importantă operă științifică va rămâne cu siguranță, seria de cinci volume, publicate între 1999 și 2003, cu privire la epoca paleolitică pe teritoriul României (*Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret, Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Siret și Prut, Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Dobrogei, Paleoliticul și mezoliticul din spațiul Cuprins între Carpați și Dunăre, Paleoliticul și mezoliticul din spațiul transilvan*). Sunt adunate în aceste volume, cu migală și competență, informațiile arheologice și de paleomediul care vor rămâne multă vreme de acum înainte "enciclopedia" paleoliticului din zona României. Poate nu întâmplător, aripa morții a așteptat să se lase după ce maestrul trudit terminase, de câteva săptămâni, volumul final.

Dar scurta și total insuficienta noastră evocare nu poate fi cât de cât reprezentativă, dacă nu am adăuga activitatea din Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", unde peste 50 de ani, Alexandru Păunescu a venit zilnic, fără concedii sau perioade de odihnă, identificându-se cu interesele instituției, încercând să adune și să pună în ordine colecțiile de obiecte arheologice adunate de generații de arheologi în depozitele Institutului de Arheologie, documentațiile arheologice lăsate de aceștia (a lăsat manuscrisul unei lucrări de istorie a arheologiei românești pe baza unor documente inedite, care urmează a fi tipărit). Până în ultima clipă, a croit și a condus proiecte privind inventarierea și ordonarea acestora din urmă.

Viața și activitatea științifică a regretatului arheolog Alexandru Păunescu sunt un exemplu și o lecție de pasiune și dăruire pentru meseria aleasă. Dumnezeu să-l odihnească! (articol preluat din Dosarele Istoriei, 7 (83), iulie, 2003, semnat de Emilia Alexandrescu, cercetător științific principal la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București.

Câteva cuvinte, încă, despre Alexandru Păunescu

Am aflat târziu de tot, că prin 1971, când l-am cunoscut, era deja doctor în științe. Modestia sa fără seamăn îl determina să se apropie cu ușurință de oameni, indiferent de gradul lor de instruire, insuflându-le respect pentru munca pe care o prestau, adăugând la acestea și pasiunea sa fără margini pentru arheologie. Peste tot, pe unde a trecut, a lăsat oameni „contaminați” de arheologie. La Dorohoi a întâlnit un mic funcționar de primărie, Gheorghe Vasiliu pe care l-a determinat să devină

colecționar de unelte din silex și care să-i găsească așezarea paleolitică de pe Dealul Polonic unde avea să afle (pe atunci) o primă manifestare de artă a omului așa - zis primitiv. La Ghireni l-a întâlnit pe învățătorul Temistocle Malec, format la școala normală din Cernăuți, contaminat deja cu ideile lui N.N. Moroșanu și ale lui Ceslav Ambrojevici care sub îndrumările facultății de științe din Cernăuți și ale Muzeului Național de Antichități din București colectau roci, fosile, unelte de silex în bazinul Nistrului și Prutului. La Ripiceni, directorul școlii de atunci, Ion Bănculescu și profesorul de geografie, Amihăesei - care adunaseră deja fotografiile referitoare la fosta fabrică de zahăr și puține obiecte necesare mai ales practicii școlare, sunt ajutați să-și îmbogățească colecția școlară cu materiale ridicate "in situ" și piese de silex descoperite întâmplător în diferite puncte ale văii Prutului. Alături de directorul școlii, Alexandru păunescu se preocupă de înzestrarea acestui mic muzeu școlar cu mobilierul necesar (vitrine), fotografiile de pe teren, texte explicative, etichete etc învăță gazdele să inventarieze și să inscripționeze exponatele, să tragă concluziile cele mai corecte. Primește pe șantier tineri și copiii ai lucrătorilor și ai cunoștințelor pe care-i face să simtă mirajul necunoscutului, înflăcăându-le fantezia. Unii dintre aceștia aveau să urmeze școli mai înalte, să devină istorici, istorici de artă, etnografi, artiști plastici sau iubitori de artă, de frumos și de adevăr. La Miorcani îl întâlnește pe profesorul Arcadie Mihăescu sprijinindu-l și pe acesta să pună bazele unei colecții școlare și să întreprindă, la rândul său, acțiuni de recunoaștere în teren. Beneficiind de sprijinul unui alt mare arheolog ieșean, Anton Nițu, fost asistent al profesorului Radu Vulpe), exponatele găsite în zona Miorcanilor ajung în colecția Muzeului Național de Antichități datorită unicității decorului, vase ceramice pictate în stil ε, aparținând culturii Cucuteni B1.

Cu materialele care nu puteau fi transportate la București, la Institutul Central de Arheologie (în care se transformase fostul Muzeu Național de Antichități) au fost înzestrate unele muzee aflate în zonă sau colecții înființate pe lângă școli, așa cum s-a întâmplat nu numai la Ripiceni, Miorcani sau Ghireni ci și la Săveni, Dorohoi, Drăgușeni, Botoșani, Suceava, Bacău, adică acele unități care se implicau prin oamenii lor (Aristotel Crășmaru, Simion Rață, Corneliu și Ioana Andriescu, Grigore Foit, Viorel Căpitanu, Filaret Aprotosoiaie, Ilie Pascal) la acțiunea de valorificare a materialelor prin expozițiile de bază ale unor colecții muzeale sau chiar muzee de curând înființate.

A fost un om activ prin excelență, care i-a dinamizat pe toți cei din preajma sa, determinându-i să lase comoditatea și să se implice, amânând odihna pentru mai târziu.

L-am auzit uneori exprimându-și dorința ca după moarte, rămășițele sale pământești să-i fie depuse pe locul șantierului de la Ripiceni. Am crezut, de fiecare dată, că o spune în glumă, dar după decesul său din mai 2003, am aflat mult mai târziu, că într-o zi toridă de vară, în același an, fiica sa Cristina și soția sa Larisa, aflate

într-o barcă pe luciul lacului de acumulare de pe Prutul mijlociu, au împrăștiat în dreptul fostului șantier arheologic de la Ripiceni - Izvor și al casei părintești a marelui său înaintaș de la Cuconeștii Vechi, Nicolae N. Moroșanu, cenușa funerară adusă într-o urnă de la București. Ambii savanți (Moroșanu și Păunescu) au contribuit prin întreaga lor activitate la documentarea fenomenului antropogenezei pe pământul românesc. N-au găsit însă osemintele celor două tipuri umane a căror succesiune s-a petrecut aici: paleoantropul de Neanderthal și neoantropul de Cromagnon. Le va găsi oare cineva?

Pentru aportul lor, ambilor savanți, fie-le țărâna ușoară!